

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ

Κάθε πρωί άμα σηκωθώ, και κάθε βράδυ πριν πλαγιασώ, συνεθίζω να διαβάζω από ένα δημοτικό μας τραγούδι. Φιλεύμαι πώς λίγοι καλογέροι σήμερα διαβάζουν τα συναξάρια τους με τόσο αφοσίωσι και ευλάβεια. Και μάρτυς μου ο Θεός, κάθε φορά που τα διαβάζω, τα βρίσκω φρέσκα φρέσκα σαν μαγιατικά λουλούδια, και μυρωδάτα σαν τα κυδώνια που μάς βάζουν 'ς τα ρούχα ή καλές μας νησιώτισσες. Κάθε φορά μου δροσίζουν την καρδιά και την ανάσταίνουσε.

Σάν τελειώνω το διάβασμά τους, κάθουμαι και συλλογιέμαι, τί ευτυχισμένο έθνος είμαστε έμεϊς που έχουμε ένα τέτοιο θησαυρό, που μπορούμε να τον παίρνουμε και μαζί μας 'ς αν βγαίνουμε στόν έξω κόσμο. Είναι μιά την αλήθεια το ίδιο σαν να κουβαλῆς την πατρίδα μαζί σου, με όλα της τα καλά. Και καταλαβαίνεις τότε γιατί και οι Σκωτζέζοι, και οι άλλοι βουνήσιοι λαοί της Εύρώπης, που έχουν κι αυτοί τα δικά τους τραγούδια, ανάβρουν απ' τον ένθουσιασμό σαν τ' άκούνε. Δεν άμφιβάλλω πώς ή συγκίνησί τους είναι απαραίλακτη σαν τη δική μας. Φυσικά αν τους πούμε, πώς τα δικά μας έχουν άλλη χάρι. Θα μάς άπαντήσουν πώς και για κείνους τα δικά τους είναι πλειό χαριτωμένα. Του κάκου όμως! Όσο κι' αν προτιμούν το περίφημο εκείνο βοτάνι που στολίζει τα βουνά τους, απ' τον πράσινο βασιλικό που στολίζει τα περιβόλια μας, άμερόληπτος κριτής, κι' απ' τη Σκωτία ακόμη νάνε, θα άπορασίση πώς ο βασιλικός είναι πλειό ήμερος, πλειό τρυφερός, και πλειό μουσικομυρισμένος. Έτσι είναι και τα τραγούδια μας.

Νά καταπιαστούμε κριτική άνάλυσι δώ πέρα του μεγάλου και άπέραντου αυτού θησαυρού, είναι το ίδιο σαν να γυρεύουμε να θερίσουμε ένα κάμπο όλόκληρο μ' ένα μαχαίρακι της τσέπης. Αυτά είναι για τους μεγάλους μας κριτικούς, άς τ' άφήσουμε λοιπόν 'ς αυτούς που τα σπουδάσανε καλλίτερα και ξέρουν να τα γράφουν και καλλίτερα.

Για μάς άρκετό είναι να ηδηξούμε μιά στιγμή 'ς το χωράφι, να κόψουμε ένα άγριολούλουδο, και να καθήσουμε να τó δούμε και να τó θαμμάσουμε με την ήσυχία μας.

Άνοιγω τó βιβλίο και διαλέγω τó πρώτο που πήρε τó μάτι μου.

Η ΞΕΝΙΤΕΙΑ

Σ' άφίνω γειά, μαννοϋλά μου, σ' άφίνω γειά, πατέρα, Έχετε γειά δερβάκια μου και σεΐς ξαδερφοπούλες, (Θά φύγω, θά ξενιτευτώ, θά πάω μακριά 'ς τά ξένα. Θά φύγω, μάννα, και θαρτώ και μ'ήν πολυλυπέσαι. Από τά ξένα που βρεθώ, μηνύματα σου στέλνω, Με τη δροσιά της άνοιξης, την πάχνη του χειμώνα, Και με τ' άστέρια τ' ουρανού, τά ρόδα του Μαΐου, Θενά σου στέλνω μάλαμμα, θενά σου στέλνω άσ'ήμι, Θενά σου στέλνω πράμματα π' ουδέ τα συλλογιέται. -Παιδί μου, πάαινε 'ς τó καλό, κι' όλ' οι άγιοί κοντά σου, Και της μαννοϋλας σου ή ευχή νάνει για φυλαχτό σου, Νά μ'ήν σε πιάνη βάσκαμα και τó κακό τó μάτι. Θυμήσου με, παιδάκι μου, κ' έμε και τά παιδιά μου, Μ'ήν σε πλανέψ' ή ξενιτειά και μάς άλησημονήση.

-Κάλλιο, μαννοϋλά μου γλυκειά, κάλλιο να σκάσω πρώτα, Πράν να μ'ήν σ'ας θυμηθώ 'ς τά έρημα 'ς τά ξένα.— Δώδεκα χρόνια πέρασαν και δεκαπέντε μήνες, Καράβια δέν τόν ίδανε, ναύτες δέν τόνε ξέρουν. Πρώτο φιλι, ναστέναζε, δεύτερο, τόν πλανάει, τρίτο φιλι φαρμακερό, τή μάννα λησημονάει.

“Αν και δέν είναι της συνηθείας μου να μιλω σαν καθηγητής, δέν μπορώ να βασταχθώ έδω πέρα, και θέλοντας και μ'ήν λέγω πώς τó ποίημα τούτο βρίσκει ένα όλόκληρο δρώμα, είπωμένο με δραματικότατο τρόπο, ως εκεί που ξεσπάνει και γίνεται λυρικό άριστουργημα, λαμπρό επίγραμμα σε δραματική τάξη βαλμένο, που δέν θυμούμαι άλλο τέτοιο, έκτος ίσως τó περίφημο «veni, vidi, vici»

Η πρώτη, πράξι της τραγωδίας μας άρχινά με τόν γυιό. που τόν βλέπεις ζωντανό μπροστά σου, αν και κανένας στίχος δέν τόν παρασταίνει. Άκούς τά πονεμένα λόγια του, κι' αυτό φθάνει. Άφίνει γειά 'ς τή μάννα του, 'ς τόν πατέρα του και 'ς τές άλλες γεινές του· τές βλέπεις λοιπόν και αυτές ν' άναρροφούν μπροστά σου σιωπηλές, καθώς σωμαίνουσε πάντοτε, σαν τές βαρένη ή μαύρη αυτή θλίφι του χωριτιμού. Ένας στίχος ακόμη, και μπαίνεις όλότελα 'ς τó νόημα. Τó παιδί «θα φύγη και θα πάη μακριά 'ς τά ξένα». Έδω πρέπει να μισοσταθήκει ο ήρωάς μας, γιατί θα τους πήρανε τά δάκρυα όλους τους. Έπειτα λέγει τó σκληρό εκείνο «θα φύγω», μιά τώρα τó στολίζει και με μιά παρηγοριά, για να δώση θάρρος της γρηάς του. «Θά φύγω μάννα, και θαρτώ, και μ'ήν πολυλυπέσαι». Και της λέει κατόπι τί θα κάνη 'ς τά ξένα για να της άλαφρήνη τόν πόνο· θα της στέλνη μηνύματα, χειμώνα και καλοκαίρι, νύκτα και μέρα, με τη δροσιά, με την πάχνη, με τάστέρια, με ό,τι άλλο είναι ξαπλωμένο 'ς όλο τόν κόσμο και ένώνει όλες τές ξενιτειές, και κρατάει μιά μυστική συγκοινωνία με την πατρίδα. Έρχεται ύστερα και τó άίσθημα της νοικοκυρωσύνης, ίσα ίσα δά εκείνο που μάς έφερε όλην αυτή την άνεμοζάλη! Και της λέει πώς δέν θα της λείψη μηδ' τó μάλαμμα, μηδ' τ' άσ'ήμι, μηδ' τά χίλια δυό πράμματα που δέν τά συλλογιέται καν ή μάννα. Τώρα άνοίγει και ή μάννα τó στόμα της και βγάξει απ' την καρδιά της και χαρίζει τού μικρού της ένα φυλαχτό πολυτιμότερο απ' όλα τά πλούτη που της ύποσχέθηκε εκείνος: Την ευχή της, για να μ'ήν τόν πιάνη βάσκαμα, για να θυμάται τή μαννοϋλα και τά δερβάκια του, και να μ'ήν τόν πλανέψ' ή ξενιτειά και τούς άλησημονήση. Έκεί έπονούσε της μάννας· τά άλλα ήτανε για κείνη άσημαντα. Ό μικρός άμέσως κατάλαβε τί λογιής βάσκαμο ήθελε ή πληγή της, και ξεσπάνει μ' ένα όρκο που πρέπει να τους έμέρωσε όλους, γιατί παύει έδω ή πρώτη πράξι, ο ποιητής κατεβάξει τó παραπέτασμα, και μάς προτοιμάζει για τές άλλες.

«Δώδεκα χρόνια πέρασαν», και μπορούμε να συμπεράνουμε τί γένηκε μέσα 'ς αυτά τά δώδεκα χρόνια· τά ξέρουμε σχεδόν όλοι μας· τους πρώτους πόνους, τά πρώτα γράμματα και δώρα, τó άγριου-

μένο σπίτι 'εἴτην πατρίδα, τὸν ἀγριευμένο κόσμο 'εἰς ξένα, τὰ κρυφὰ δάκρυα, ἔπειτα τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἐλπίδα σὺν συνειδήσει, μὲ ἕνα βαθὺ βαθὺ ἀναστεναγμὸν ποῦ καὶ ποῦ, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα «ντέρτια» τῆς ξενιτειᾶς. «Ὅλα τοῦτα τὰ φανταζοῦμαστε μέσα 'ς τὰ δώδεκα χρόνια, ποῦ τ' ἀναφέρει ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ μᾶς παραστήσῃ ζωηρότερα τὸ τί συνέβαινε ὅστερα. Κ' ἔξαφνα μᾶς ξετυλίγει τὴ θλίβερόν διήγησίν του μὲ μιὰ γληγοράδα σὺν ἀστραπῇ. «Καράδια δὲν τὸν ἴδανε, ναῦτες δὲν τὸν ἐξέφρυν!» Πᾶσι τὸ παιδί! πᾶνε οἱ ὅρκοι! ξεχαστήκανε ὅλα, ῥωτᾷ ἡ μάννα, ῥωτᾷ τὰ δέσφια, κανέναν, δὲν τὸν εἶδε μηδὲ τὸν ἄκουσε! Μέσ' 'ς τὸ ἔρημο σπίτι λυόνουν ὅλοι ἀπ' τὸν καὶ μὸ καὶ μυρολογοῦνε νύχτα καὶ μέρα, γιὰτὶ ἕνας τέτοιος καὶ μὸς δὲν εἶνε θάνατος ποῦ ξεχνιέται, εἶνε χειρότερο ἀπὸ θάνατος. Στὰ «μακρὰ τὰ ξένα» ὁ μὸς βγαίνουν 'εἰς τὴ μέση καινούργιες χαρὲς καὶ ἀγάπες, ποῦ σὺν Σειρήνες μαγεύουν, κ' ἔπειτα παίρνουν τὸ παλικάρι καὶ φεύγουν!

«Πρῶτο φιλί, ἀναστενάξε, δεύτερο τὸν πλαναί,

Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, τὴ μάννα ἀλχημονάει».

Τρία φιλιά, καὶ γέννηε τὸ μυστικὸ αὐτὸ θάμμα, γιὰτὶ θάμμα εἶνε νὰ λησμονῇ κανεὶς τὴ μάννα του ἀναστενάξε, λέει, 'εἰς τὸ πρῶτο φιλί. Καὶ πῶς ἔμπορῶσε νὰ μὴν ἀναστενάξῃ, ποῦ τὸν ἐκλόνιζε, κ' ἔφερνε ἕνα τέτοιο χαλασμὸ 'εἰς τὴ ζωὴ του! Τί ἀγωνία καὶ τί βάσανο! Ἡ ἀγάπη ποῦ τὸν ἔτρεφε ὡς τώρα ἐσπαρταροῦσε 'εἰς τὰ σωθικά του οἱ ὅρκοι τὸν ἔτρώγανε. «Ὅλα τοῦ κάκου ὁ μὸς!» Ἐρχεται ἕνα δεύτερο μαγεμμένο φιλί καὶ ναρκώνει ὅλα τὰ παρθενικά ἐκεῖνα

αἰσθήματα, καὶ χύνει μέσα του μιὰ καινούργια λαχτάρα ποῦ ξελαγιάζει τὸ νοῦ του. Τώρα ἄγαποῦσε πλεὶς τὴ μάγισσά του. Ὁ ἄρρωστος ψυχομαχοῦσε μέσ' 'ς τὴν καρδιά του, ὥσπου ποῦ ἦλθε τὸ τρίτο φίλημα καὶ ἄπλωσε ἕνα κρῦο σάβανο ἀπάνω 'ς τὴν ἀποθαμμένη ἀγάπην τῆς πρώτης ζωῆς του.

Φαρμακερὸ φίλημα, κ' ἄς μὴν ἦτανε καὶ πικρὸ.

Τὸ τραγοῦδι δὲν μας λείπει τίποτε γιὰ τὰς καινούργιες χαρὲς, ἡ καὶ λύπες, ποῦ τὸν ὑποδεχτήκανε μέσ' τὸ ξενιτεμμένο σπιτικό του. Αὐτὴ εἶνε ἄλλη ὑπόθεσι, ἄλλο δρᾶμα, ἴσως τὸ ἴδιο δρᾶμα ξαναρχῆς· γιὰτὶ ἐτοί γυρίζει ὁ κόσμος!

Ἐκεῖνο ποῦ ἤθελε νὰ πῇ ὁ ποιητὴς τὸ εἶπε, καὶ τὸ εἶπε χωρὶς ν' ἀφήσῃ τίποτε ἔξω. Τὸ δρᾶμα εἶνε τέλειο. Γιὰ χάρι τῆς μάννας καὶ τῆς ἀγάπης τῆς ποῦ δὲν ἔχει ὅρια, ἡ πρώτη πράξι παίρνει 16 στίχους. Ἡ δεύτερη δὲ, καὶ οἱ δύο αὐτοὶ στίχοι σκεπάζουνε δώδεκα χρόνια. Ἡ τελευταία τρεῖς πράξεις εἶνε τὰ τρία φιλιά, μὲ μιὰ λέξι ἡ καθεμιά, μὰ τί λέξι! ἔρχονται ἡ μιὰ κατόπι τῆς ἄλλης σὺν κύματα καὶ σοῦ πλημμυρίζουν τὰ σωθικά

«Πρῶτο φιλί, ἀναστενάξε, δεύτερο, τὸν πλαναί,

τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, τὴ μάννα ἀλχημονάει».

Ν' ἀγιάσουν τὰ κόκαλά σου, ἀγνώριστε ψάλτη, ὅπου κ' ἂν εἶνε θαμμένα! Δὲν ξέρουμε τὸν τάφο σου, μηδὲ τὸ νομά σου, ξέρουμε ὅμως τὸ θάνατο αὐτὸ καλλιτέχνημά σου, καὶ μὲ τρυφερὴ καὶ συγκινημένη καρδιά σοῦ θέτομε ἕνα στεφάνι μέσα 'εἰς τὸ ἱερὸ Μουσολεῖο ποῦνε γεμάτο Κενοτάφια σὺν τὸ δικό σου.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΘΑΛΙΩΤΗΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ο ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν συνάντησιν ὁρθῆς σκέψεως ἐν συγχρόνῳ ἐλληνικῇ ἐφημερίδι ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀπὸ πολλοῦ ἤρχισα νὰ θεωρῶ χρημὰ τι λίαν δυσεύρετον, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ ἐκπληκτικόν. Διὰ τοῦτο ἐξαίρετικῶς περιεργον κ' εὐφρόσυνον ἦτο τὸ συναίσθημα ὅπερ ἐδοκίμασα μίαν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ὅτε ἀνοίξας πρωῒνόν τι φύλλον εὗρον παραδόξως μεταξὺ τῶν εἰδησιῶν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπόμενα, ἅτινα ἀντιγράφω πιστῶς διὰ τὸ πρωτότυπον τοῦ πράγματος: «Καὶ μὲ καλλιτεχνικὴν ἢ παρὰ τὴν ῥησιν. Καλὰ καὶ ὠραία ὅσα γίνονται εἰς τὸ Ἱησεῖον καὶ τὸν περίξιν χωρὸν διευθετούμενον, ἔστω καὶ ἄνευ φροντίδος περὶ διατηρήσεως τῆς ἀρχαιολογικῆς τοπογραφίας, τοῦθ' ὅπερ δὲν φαίνεται εὐχερὲς· ἡδὴ δὲ ἤρχισεν καὶ ἡ ἐμφύτευσις, ἀλλ' εἰς τοιαῦτα παρὲς σήμερον δὲν ἐφαρμόζεται σχέδιον κανονικῆς διαμοιράσεως καὶ διαχωρισμοῦ μὲ εὐθείας γραμμὰς, ἐπειδὴ αὐτὰ δυσάρεστον ἐμποιοῦν ἐντύπωσιν, μάλιστα εἰς ἐπικλινῇ ἀνώμαλα ἐδάφη» προτιμᾶται δὲ παντοῦ τὸ σύστημα τῆς ἀνίσου καὶ ποικιλομόρφου διανομῆς καὶ τῶν κυρτῶν ἢ καμπύλων γραμμῶν. Εἰς τὸν χωρὸν τῶν Ὀλυμπίων ἡ εὐθυγραμμία τῶν φυτοφόρων διαιρέσεων μονοτονικῶς ἀσχημίζει, ἐνῶ ἂν ἦσαν καμπύλαι αἱ διόδοι θὰ ἦτο μεγαλειότερα ἡ χάρις». Ἡ αἰκμηρὰ λογικότης τῶν στίχων τούτων νομίζω ὅτι θὰ ἡδύνατο νὰ ἐξορύξῃ ὀφθαλμούς· εὐρίσκω ὅμως ἐν τούτοις καὶ εἰς αὐτοὺς ἕν μὲγα ἐλάττωμα, ὅτι εἶνε πολὺ σύντομοι, ἀφο-

ρῶσι δ' ἐν μόνον μέρος τῶν συτελουμένων καὶ σχεδιαζομένων ἐν τῇ πόλει ἔργων, τῶν ὁποίων σκοπὸς εἶνε, καθ' ἃ ἰσχυρίζονται οἱ δράσαι αὐτῶν, ὁ καλλιπωσιμὸς ταύτης. Τὸ ἐπ' ἐμοί, φρονῶ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ἄξιον πολὺ εὐρυτέρου λόγου καὶ πολὺ μείζονος προσοχῆς, διότι ὁ οὕτως ἐπικληθεὶς καλλιπωσιμὸς αὐτὸς ἤρχισεν ἀπ' ἱκανοῦ νὰ λαμβάνῃ τροπὴν καὶ διαστάσεις ἀληθῶς ἀνησυχαστικὰς, ἀπειλεῖ δὲ νὰ καταστῇ πληγὴ ἀγνώστου εἰς τὰς Γραφὰς εἰδους, ἢς χειρότερον διὰ τὰς συγχρόνους Ἀθήνας ἄλλην δὲν γνωρίζω.

Πράγματι, ἀρκεῖ ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ περιέλθῃ τις τὴν πόλιν σήμερον διὰ ν' ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ ὕψις αὐτῆς οὐσιωδῶς μετεβλήθη πολλαχῶς, παροδικὸν δὲ βλέμμα νὰ ρίψῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐφημερίδων διὰ νὰ ἴδῃ ἀλλεπαλλήλους διασταυρώσεις εἰδησιῶν περὶ ἐπισήμων σκέψεων καὶ συμβουλίων καὶ πράξεων καὶ διαθεμάτων καὶ ἐργασίας συνεχοῦς, δι' ἧς ἡ μεταβολὴ αὐτῆ καὶ νὰ ἐξακολούθησιν καὶ νὰ ἐπεκταθῇ. Ἐκ πάντων τούτων ἀσιδήλως καταφαίνεται ὅτι οἱ πολλαπλοὶ ἄρχοντες τῆς πρωτεύουσας, εἴτε δημοτικοὶ εἴτε δημόσιοι, — βεβαιωθῆτε δὲ ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐποψίν δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς καταλήξεως —, δὲν ἀρέσκονται πλέον τὸ παράπαν εἰς τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῆς, ἐπεθύμησαν δὲ σοβαρῶς νὰ βελτιώσουν βαθυμυθὸν ταύτην. Καὶ τὴν μὲν τωρινὴν κατάστασιν τῆς